

15. Юглічек Л.С. Нарис рослинності східної частини Малого Полісся// Наукові записки Тернопільського державного педагогічного ун-ту ім. В. Гнатюка. Серія: Біологія, 2002, № 2 (17). – С. 30-36.
16. Юглічек Л.С. Нові місцезнаходження рідкісних гігрофітних видів у східній частині Малого Полісся// Укр. ботан. журн, 2001, т.58., № 1. – С. 40-47.
17. Юглічек Л.С. Раритетна компонента флори східної частини Малого Полісся// Зб. праць Всеукраїнська науково – практична конференція "Ландшафтне та біологічне різноманіття Хмельниччини: дослідження, збереження та відтворення". 16-17 грудня 2003 року. – Кам'янець – Подільський, 2003. – С. 143-150.
18. Юглічек Л.С. Рослинність гідрологічного заказника "Теребіжі"// Національні природні парки в екологічній мережі України: Мат-ли Всеукраїнської науково-практ. конф. – Хмельницький-Славута, 2001. – С. 21-23.
19. Юглічек Л.С. Рослинність східної частини Малого Полісся: Дис... канд. біол. наук: 03.00.05/ Ін-т ботаніки ім. М.Г. Холодного НАН України. – К.: Освіта, 2003. – 201 арк. – Рукопис.
20. Червона книга України. Рослинний світ/ Редкол.: Ю.Р. Шеляг-Сосонко (відп. ред.) та ін. – К.: Українська енциклопедія ім. – М.: П. Бажана, 1996. – С. 26.
21. Черевченко Т.М., Мороз П.А. Збереження біологічної різноманітності рослин – найважливіше завдання ботанічних садів і денропарків України// Вісник Київського ун-ту ім. Тараса Шевченка. – К.: Вид. центр "Київський університет", 1999, вип. 1. – С. 6-8.
22. Черевченко Т.М., Мороз П.А., Кузнецов С.І., Музичук Г.М. Проблеми збереження різноманітності рослин ex situ// Інтродукція рослин. – К.: Наук. думка, 1999, № 1. – С. 7-13.

УДК 630.27:712.3

Асист. О.І. Каспрук, канд. с.-г. наук – НЛТУ України

ДЕКОРАТИВНІСТЬ АСОРТИМЕНТУ ДЕРЕВ І ЧАГАРНИКІВ У СТАРОВИННИХ ПАРКАХ М. ЛЬВОВА

Проаналізовано основні принципи підбору асортименту в паркових фітоценозах із врахуванням декоративних якостей дерев та чагарників. Розглянуто питання щодо особливостей стану садово-паркових насаджень КЗЗ м. Львова. Висвітлено важливі проблеми благоустрою і озеленення старовинних парків міста.

Ключові слова: парк, пейзаж, ландшафт, декоративність, асортимент, фітоценоз, садово-паркові насадження.

Assistant O.I. Kaspruk – NUFWT of Ukraine

An assortment decorativity of trees and bushes in Lviv ancient parks

It has been analyzed the main principles of an assortment selection with taking into consideration the decorative features of trees and bushes. It were considered the state peculiarities of park-orchard plantings of the Lviv Complex Green Zone. It has been elucidated the important problems of city improvement and planting in ancient Lviv parks.

Keywords: park, landscape, landscape, decorativeness, assortment, phytocenosis, garden-park plantings.

Старовинні парки і сади із плином часу змінюють своє обличчя і їх функціонування в більшості випадків передбачити просто неможливо. Парк – це не тільки витвір мистецтва, а й специфічний ландшафт, сформований мистецтвом "Творця" і "Природою". Власне рослинність організовує простір парку, розчленовує і визначає об'ємно-просторову структуру композиції. Звичайно, можна методами реконструкції відтворити парк, але його "первісний" зовнішній вигляд буде загублено назавжди.

Природні чинники не завжди впливають на зміну живих картин парку. Наявність відвідувачів, зміна будень і свят, день, вечір чи ранок, зима чи лі-

то – все це відображається на сприйнятті пейзажу, змінює уяву про нього, фіксується у свідомості не тільки через нюх, а навіть дотик. Таким чином, комплекс чинників пояснює особливу складність процесу художнього формування парку, особливо тоді, коли ми маємо справу з історично сформованим ансамблем.

Палітра, що знаходиться в руках паркобудівника, змінюється в просторі і часі і потребує постійного вивчення [6]. Декоративність цвітіння окремих форм виявляється тільки при масовому квітуванні, яке буває не кожен рік. Це ж саме можна сказати і про плодоносіння. На тривалість листяного покриву насаджень і перехід до кольорової гами листя в осінній період великий вплив мають погодні умови. Декоративність ознак залежить також від умов місцезростання, правильного догляду, загального стану виду. Рослини повністю проявляють свої декоративні властивості тільки за відповідності умов місцезростання їх біологічним потребам.

У комплексі питань, які вирішуються при відборі асортименту, В.П. Кучерявий [4] виділив такі принципи: екологічний – потребує узгодження біології рослин із умовами місцезростання; біоценотичний – спрямований на формування життєздатних фітоценозів; систематичний – зумовлює підбір дерев і чагарників за окремими таксономічними рамками; декоративний – ґрунтується на естетичних властивостях рослин.

При вивченні просторової структури рослинних угруповань II, III і IV еколого-фітоценотичних поясів КЗЗ м. Львова особливу увагу було приділено визначенню декоративних якостей рослин. Декоративність кожного виду оцінювали кожного місяця посезонно згідно з методикою Н.В. Котелової і О.А. Виноградової [3] і визначали її за формулою:

$$P_{\text{ср}} = \frac{\sum AP}{\sum P}.$$

Розрахунки вели за п'ятибальною системою із урахуванням архітектури стовбура і крони, декоративності листя, суцвіття, квітів і плодів, за кольором і фактурою кори, стовбурів, пагонів ($A_1, A_2, A_3 \dots$). Перевідні коефіцієнти (P) відображали значущість кожної ознаки із урахуванням тривалості і сили емоційного впливу.

Кількісні показники декоративності переводили в п'ятибальну систему відповідним чином: за показника (10-20) – 3 бали; (21-40) – 4 бали; 41 і більше – 5 балів (приклади розрахунку наведено у табл. 1 і табл. 2).

Садово-паркові насадження II, III і IV еколого-фітоценотичних поясів потребують покращення стану в напрямку збагачення породного складу, підвищення їх естетичної та санітарно-гігієнічної цінності.

Декоративність рослин проявляється в їх зовнішніх ознаках, таких, як форма, силует, структура, фактура, колір.

Видове багатство садово-паркових насаджень визначає потенційну можливість для створення паркових пейзажів, проте процес відбору рослин для композицій є важким завданням, що потребує врахування не тільки біологічних властивостей рослин, але й їх декоративності [2].

Табл. 1. Оцінка декоративних якостей (A_1, A_2) окремих видів зі врахуванням перевідних коефіцієнтів ($P_{1-2...}$)

Назва виду	Архітектоніка		Декоративність			Колір листя, кори	Сума балів
	стов- бура	крони	Листя /хвої	Плід	Кві- тки		
<i>Picea abies</i> (L.) Karst.	15	10	15	10	–	10	60
<i>Pinus sylvestris</i> L.	10	10	15	10	–	10	55
<i>Juniperus communis</i> L.	5	5	15	5	–	10	40
<i>Salix alba</i> L.	10	10	5	10	5	5	45
<i>Populus alba</i> L.	12	14	5	12	–	5	48
<i>Betula pendula</i> Roth.	15	10	15	12		5	57
<i>Ulmus laevis</i> Pall.	10	5	12	6	3	5	41
<i>Berberis vulgaris</i> L.	3	3	5	4	–	4	19
<i>Rosa rugosa</i> Thunb.	1	2	5	4	5	4	21
<i>Padus serotina</i> (Ehrh.) Ag.	5	4	4	3	4	4	24

Табл. 2. Характеристика декоративності деревних і чагарникових порід

№ з/п	Вид	Скоро- чена назва	Кількісна оцінка деко- ративності	Оцін- ка в балах
1	2	3	4	5
1.	Ялина європейська - <i>Picea abies</i> (L.) Karst.	Я	60	5
2.	Береза повисла- <i>Betula pendula</i> Roth.	Б	58	5
3.	Сосна звичайна – <i>Pinus sylvestris</i> L.	С	55	5
4.	Тополя біла- <i>Populus alba</i> L.	Т	48	5
5.	Липа широколиста- <i>Tilia platyphyllos</i> Scop.	Лп	48	5
6.	Тополя чорна- <i>Populus nigra</i> L.	Т	46	5
7.	Верба біла- <i>Salix alba</i> L.	Вб	45	5
8.	Горобина звичайна – <i>Sorbus aucuparia</i> L.	Гр	44	5
9.	В'яз гладкий- <i>Ulmus laevis</i> Pall.	В	41	5
10.	Липа дрібнолиста- <i>Tilia cordata</i> Mill.	Лп	41	5
11.	Ялівець звичайний- <i>Juniperus communis</i> L.	Ялз	40	4
12.	Ялівець козацький- <i>Juniperus sabina</i> L.	Ялк	36	4
13.	Яблуня лісова – <i>Malus sylvestris</i> Mill.	Яб	35	4
14.	Ясен зелений – <i>Fraxinus lanceolata</i> Borkh.	Яз	33	4
15.	Лох вузьколистий – <i>Elaeagnus angustifolia</i> L.	Лх	32	4
16.	Бузок звичайний – <i>Syringa vulgaris</i> L.	Бз	28	4
17.	Вільха чорна- <i>Alnus glutinosa</i> (L.) Gaertn.	Вч	26	4
18.	Бузок угорський – <i>Syringa josikaea</i> Jacq. fil.	Бз	26	4
19.	Черемха пізня – <i>Padus serotina</i> (Ehrh.) Ag.	Чм	24	4
20.	Черемха звичайна- <i>Padus avium</i> Mill.	Чм	22	4
21.	Свидина біла- <i>Swida alba</i> (L.) Opiz.	Св	22	4
22.	Шипшина найколючіша – <i>Rosa spinosissima</i> L.	Шп	21	4
23.	Шипшина зморшкувата – <i>Rosa rugosa</i> Thunb.	Шп	21	4
24.	Клен Гінала – <i>Acer ginnala</i> Maxim.	Кг	21	4
25.	Барбарис звичайний- <i>Berberis vulgaris</i> L.	Бр	19	3
26.	Сніжноягідник білий – <i>Symphoricarpus albus</i> auct., non Blake	Сн	19	3
27.	Спірея середня – <i>Spiraea media</i> Franz Schmidt.	Сп	18	3
28.	Спірея верболиста – <i>Spiraea salicifolia</i> L.	Сп	18	3

1	2	3	4	5
29.	Жостір проносний - <i>Rhamnus cathartica</i> L.	Жс	18	3
30.	Калина звичайна- <i>Viburnum opulus</i> L.	Кл	18	3
31.	Жимолость татарська – <i>Lonicera tatarica</i> L.	Жм	18	3
32.	Дейція шорстка- <i>Deutzia scabra</i> Thunb.	Дц	18	3
33.	Бруслина бородавчата – <i>Euonymus verrucosa</i> Scopp.	Бс	17	3
34.	Смородина чорна- <i>Ribes nigrum</i> L.	См	16	3
35.	Клен татарський – <i>Acer tataricum</i> L.	Кт	16	3
36.	Бузина чорна – <i>Sambucus nigra</i> L.	Бз	16	3
37.	Бруслина європейська – <i>Euonymus europaea</i> L.	Бс	16	3
38.	Дрік германський – <i>Genista germanica</i> L.	Др	15	3
39.	Плющ заичайний – <i>Hedera helix</i> L.	Пл	13	3

Стійкість деревних рослин можна певною мірою визначити здатністю їх формувати характерні для виду, сорту декоративні якості і властивості. Стійкість дуже тісно взаємопов'язана із декоративністю деревних рослин: "стійкі види і сорти декоративні" [5].

Беручи до уваги можливість участі рослин у формуванні паркових пейзажів за методикою О. Бліновського [1], деревні та чагарникові види поділяємо на декілька груп:

- ландшафтно-твірні, або провідні, сюди належать породи із найбільш цінними декоративними якостями, здатними при домінуванні надати території певний характер (клен гостролистий, береза повисла, липа дрібнолиста і ін.);
- супутні, які відіграють допоміжну роль у формуванні об'ємно-просторової структури об'єктів ландшафтного мистецтва і, насамперед, парків (черемшина звичайна, калина звичайна, груша уссурійська);
- красиво-квітучі – за ознаками близькі до супутніх. На невеликих ділянках у періоди цвітіння вони відіграють роль домінантних (гіркокаштан звичайний, липа серцелиста, біла акація, ясен білоцвітий)
- садово-декоративні дерева і чагарники, які виведено людиною, що відрізняються від аборигенних видів особливими декоративними якостями (береза повисла, біла; каштан червоний; клени гінала, польовий, несправжньооплатановий; ясен білоцвітий, ланцетний, гостроплідий; липа срібляста, пухнатостовпчикова; тополя сіра, чорна).

Підбір асортименту в садово-парковому мистецтві є творчим процесом, що потребує знань, художнього смаку і майстерності. У сучасному озелененні декоративність стала основною зовнішньою ознакою оцінки стану рослин, їх стійкості в екстремальних міських умовах.

Література

1. Бліновский О.К. Основные вопросы проектирования и формирования парковых насаждений// Зеленые территории в ландшафте современного города. – М.: Знание, 1971. – С. 48-62.
2. Боговая И.О. Основы композиции групп из деревьев и кустарников и размещение их в лесопарке// Формирование лесопарковых ландшафтов созданием групп. – Л.: Трест лесопарковой зоны Управления садово-паркового хозяйства и зеленого строительства Ленгорисполкома, 1971. – С. 14-15.
3. Котелова Н.В., Виноградова О.Н. Оценка декоративности деревьев и кустарников по сезонам года// Физиология и селекция растений и озеленение городов. – М.: Изд-во МЛТИ, 1974. – С. 44-47.

4. Кучерявый В.А. Урбоэкологические основы фитомелиорации// Ч.І. Урбоэкология. – М.: НТ Информация, 1991. – 357 с.
5. Любавская А.Я., Виноградова О.Н. Селекционная оценка древесных растений применяемых для озеленения Москвы. – М.: Изд-во МЛТИ, 1981. – 46 с.
6. Таран И.В., Агапова А.М. Пейзажные группы для рекреационного строительства. – Новосибирск: Наука, 1981. – 241 с.

УДК 712.3

*Ст. наук. співроб. Р.В. Кармазін, канд. біолог. наук;
Г.П. Любінська, зав. відділу репродукції ботанічного саду – НЛТУ України*

ІНТРОДУКЦІЯ ДЕКОРАТИВНИХ ФОРМ ЯЛІВЦІВ В БОТАНІЧНОМУ САДУ НЛТУ УКРАЇНИ

Підведено підсумки інтродукції 33 декоративних форм ялівців у Ботанічному саду НЛТУ України.

Ключові слова: інтродукція, ботанічний сад, ялівець, форма.

*Senior research worker R.V. Karmazin;
H.P. Lubinska, head of the reproduction department – NUFWT of Ukraine*

Introduction of decorative forms of junipers in the botanical garden of NUFWT of Ukraine

It is summed up the results introductions of 33 decorative forms of junipers in the botanical garden of NUFWT of Ukraine.

Keywords: introduction, botanical garden, juniper, form.

У зв'язку з організацією у Львові при Національному лісотехнічному університеті України ботанічного саду (1991 р.), Міськрада виділила земельну ділянку під декоративний розсадник (пл.3,354 га, 1993-1994 рр.) для інтродукції і збагачення генофонду дендрофлори, перспективної для озеленення Львова і області. Ініціатива створення ботанічного саду та розсадника належить колишньому ректору Львівського лісотехнічного інституту, зав. кафедрою екології та ландшафтної архітектури, професору, доктору с.-г. наук В.П. Кучерявому.

З того часу активізувалась дослідницько-практична робота з інтродукції, нагромадження й апробації деревно-чагарникових порід з метою відбору перспективних для впровадження в зелене будівництво Львівщини.

На сьогодні в дослідно-колекційних ділянках та шкільках вирощується понад 14 тис. деревно-чагарникових порід 350 видів і форм, половина з них хвойні рослини. Незаперечним фактом кінця ХХ і початку ХХІ ст. те, що є зросла популярність і поширення в садово-парковому будівництві як в нашому так і в сусідніх регіонах, вічнозелених рослин, а особливо хвойних. Цьому сприяв нагромаджений банк виведених культурних форм аборигенної і екзотичної дендрофлори. У нашій інтродукційній діяльності вагоме місце посідають багаті на декоративно-формовий склад родові комплекси ялівців, туй та кипарисовиків. Загалом протягом десятирічного періоду діяльності розсадника розмножено і успішно вирощено на дослідних ділянках і шкільках розсадника понад 20 видів і 120 культурних форм ялівців, туй і кипарисовиків (72 % таксономічного складу хвойних розсадника).